

Bedrijfsontwikkelingsplan

Slachtkippen eigen voederwinning

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

Afdeling Land- en Tuinbouwvorming

Leuvenseplein 4, 1000 Brussel

02/553 63 56

land-tuinbouwvorming@vlaanderen.be

In samenwerking met:

Dienst biologische land- en tuinbouw

INHOUD

Inleiding	3
1. Huidig bedrijf.....	4
2. Motivatie voor de omschakeling	5
3 Beeld van het toekomstige bedrijf	6
4 Basisprincipes biologische landbouw en biologische pluimveehouderij	7
5 Veebezetting.....	8
6 Grondgebondenheid	9
7 Herkomst van de dieren.....	10
8 Dierenverzorging	11
8.2 Gezondheidszorg	11
8.2 Bijzondere zorgen.....	11
9 Huisvesting.....	12
10 Buitenloop.....	13
11 Voeder.....	16
11.1 Voedernormen	16
11.2 Teeltplan en vruchtwisseling	16
11.3. Voederteelten.....	17
12 Arbeidsbehoefte	21
13 Bedrijfseconomische aspecten	22
14 Omschakeling	23
14.1 Omschakeling dieren.....	23
14.2 Omschakeling grond	23
14.3 Volledige omschakeling bedrijf	23
15 Afzet.....	24
16 Samenvatting	25
Tot slot.....	26
BIJLAGE : Nuttige adressen	27

Inleiding

Omschakelen naar biologische landbouw is geen eenvoudige zaak. De biologische veehouderijpraktijk verschilt zeer sterk, en op heel veel punten van de gangbare praktijk.

Dit vergt ook van de bedrijfsleider zelf een “omschakeling”. Veel vertrouwde handelingen, begrippen en kennis komen op losse schroeven te staan, en moeten ingevuld met heel nieuwe ervaringen en inzichten.

Aangezien de biologische veehouderij uitdrukkelijk vertrekt vanuit het principe van de grondgebondenheid, is de omschakeling een stuk moeilijker voor de zgn. “niet-grondgebonden” sectoren, waartoe ook de slachtkippenhouderij vandaag behoort.

De intensiteit van deze sector, zowel naar kapitaal (investeringen en veebezetting) als naar arbeid maken de omschakeling vaak onmogelijk, of dwingen de bedrijfsleider deze voor onbepaalde duur uit te stellen.

Het moment waarop zware herstellingen, nieuwe binneninrichting of andere bijkomende investeringen noodzakelijk blijken, is het scharniermoment bij uitstek om tot omschakeling over te gaan.

Nochtans moet dit goed beredeneerd worden, en mag niet over een nacht ijs worden gegaan. Precies omdat de gangbare, niet-grondgebonden kippenhouderij zover van het biologische bedrijf afstaat, wordt best alles eerst grondig afgewogen.

Wij hopen met dit bedrijfsontwikkelingsplan daartoe een degelijke leidraad te hebben opgesteld.

1. Huidig bedrijf

- Historiek

Het bedrijf, gelegen in de zandleemstreek, is van oorsprong een gemengd bedrijf : een relatief groot melkveebedrijf (65 melkkoeien en ruim 33 ha ruwvoederteelten) en 27 ha traditionele akkerbouwteelten. De druk op de akkerbouwprijzen, maar voor een stuk ook het dalende arbeidsinkomen in de melkveehouderij waren aanleiding om enkele jaren terug slachtkippen te gaan houden als neventak. In zijn huidige vorm telt het bedrijf zo'n 25.000 gangbare vleeskippen.

Daarmee werd dit extensieve bedrijf (1,5 GVE) naar mestdruk een voor de streek eerder intensief bedrijf.

- Veestapel

65 melkkoeien.

25.000 gangbare vleeskippen.

- Huisvesting

De koeien worden gehouden in een bindstal.

De kippen worden gehouden in ingestrooide stallen. De stallen hebben samen een oppervlakte van 1.250 m² (2 keer 12.5 m op 50 m). De stallen zijn nog niet afgeschreven.

- Oppervlakte en percelen

33 ha ruwvoederteelten en 27 ha traditionele akkerbouwteelten.

De huiskavel is 10 ha groot.

- Teeltplan

Uw huidig teeltplan akkerbouw bestaat uit 5,3 ha suikerbieten, 3 ha gerst en 18,8 ha tarwe.

- Rantsoen

Alle voeders voor de slachtkippen worden aangekocht.

- Afzet

De kuikens worden verkocht aan de groothandel.

- Arbeidsinvulling

1.5 VAK.

2. Motivatie voor de omschakeling

De toekomst van de landbouw omvat veel vraagtekens en onbekenden.

Wat de melkveehouderij betreft, zijn de grote uitdagingen weg. Het bedrijf beschikt over een meer dan behoorlijk quotum, en een mooie stapel melkvee. Wat de producties van de koeien betreft, wil u niet echt het onderste uit de kan.

Wel heeft u de laatste tijd meer vragen over de toekomst. Het voortbestaan van het quotum wordt meer en meer in vraag gesteld, en de druk tot schaalvergroting neemt niet af, wel in tegendeel. Maar concrete groeimogelijkheden zijn er op dit moment niet.

In de akkerbouw worden geruchten over de afschaffing van de suikerquota sterker, wat ook weer vragen oproept over de prijsevolutie in de toekomst van deze laatste “interessante” akkerbouwteelt.

Ook de neventak baart u zorgen. Mestafzet is nog niet meteen een acuut probleem. Maar de dioxinecrisis heeft – meer nog voor de kippensector dan voor andere sectoren – vragen opgeroepen i.v.m. voedselkwaliteit. En de prijsschommelingen vormen een ernstig risico voor wie niet echt helemaal in de integratie vastzit.

In de melkveehouderij werkt u actief naar kwaliteit toe. U bent overtuigd van de kwaliteit van uw product. Het feit dat u die kwaliteit kan aantonen, en daar waardering voor krijgt, spreekt enorm aan. Via biologische productie moet dit ook kunnen voor de kippenvleesproductie.

Overigens is de traditionele grondgebonden veehouderij de basis van het bedrijf. Meer en meer voelt u de huidige kippenhouderij aan als iets onnatuurlijks, en wil u toch wel weer wat meer plezier in uw werk, zoals u dat in de melkveehouderij ervaart.

3 Beeld van het toekomstige bedrijf

- Veestapel

Zal het aantal kippen sterk dalen na de omschakeling?

- Huisvesting

De huidige omvang van de huisvesting en de mogelijkheden tot buitenloop in de onmiddellijke nabijheid aanziet u als belangrijke limieten en baren u zorgen.

- Bemesting/mestafzet

Is er vraag naar biologische kippenmest? Zijn er mogelijkheden tot samenwerking?

- Voederaankoop

Indien mogelijk wordt bij voorkeur een deel van het voeder voor de kippen zelf geteeld.

- Teeltplan

Welke teelten kunnen best gezet worden?

- Arbeid

De arbeid mag niet teveel stijgen.

- Afzet

Via de groothandel.

- Bedrijfseconomie

Veel extra investeringen in (nieuwe) gebouwen hoopt u zo veel mogelijk te vermijden.

4 Basisprincipes biologische landbouw en biologische pluimveehouderij

Biologische landbouw is een productiemethode die duurzame oplossingen biedt en deze verder tracht te ontwikkelen voor de landbouw in samenhang met haar omgeving. Er is veel aandacht voor het landbouwkundig ecologische evenwicht.

De opbouw en het behoud van de bodemvruchtbaarheid staan centraal : oordeelkundige organische bemesting, gebruik van groenbemesters en een ruime vruchtwisseling met genoeg stikstof fixerende vlinderbloemigen in het teeltplan liggen aan de basis van een goede bodemvruchtbaarheid. Kunstmest wordt op die manier overbodig en is dan ook niet toegelaten.

Synthetisch-chemische gewasbeschermingsmiddelen zijn eveneens uitgesloten. Ziekten en plagen worden zoveel mogelijk voorkomen door een ruime vruchtwisseling en aangepaste teeltzorgen. Bij het opduiken van ernstige ziekten of plagen kunnen natuurlijke middelen (natuurlijke vijanden uitzetten, pyrethrum, zwavel, ...) worden ingezet.

Onkruidbestrijding gebeurt voornamelijk mechanisch (wiedeg, schoffelmachine, vingerwieder, aanaarder,...) en thermisch (onkruidbrander), waar nodig aangevuld met handwerk.

Bij de biologische veeteelt ligt de nadruk op een aangepaste huisvesting, fokkerij, voeding en verzorging die voor de dieren soortspecifiek gedrag toelaten. Tevens is de grondgebondenheid primordiaal. De gezondheidszorg richt zich vooral op preventie, aangevuld met bij voorkeur homeopathische geneesmiddelen.

Het streven naar natuurlijke evenwichten en de kringloopgedachte zijn van groot belang voor de biologische landbouw en vormt de basis voor de duurzaamheid.

5 Veebezetting

Wetgeving

De maximale veebezetting op het bedrijf wordt bepaald door de staloppervlakte en de mogelijkheden tot buitenbeloop.

Afhankelijk van deze veebezetting kan worden nagegaan of het bedrijf grondgebonden is. Is dit niet het geval, dan moet voor mestafzet worden gezocht.

Bedrijf

Zoals blijkt uit de berekeningen (zie punten 9 en 10) kan u nog 12.500 mestkippen houden.

6 Grondgebondenheid

Het biologisch slachtkippenbedrijf dient aan alle regels van de biologische productie te voldoen. Grondgebondenheid is een basisvoorwaarde. Niet-grondgebonden bedrijven of onvoldoende grondgebonden bedrijven kunnen worden toegestaan, indien zij zorgen voor grondverbondenheid via andere biobedrijven. Of anders gezegd : de biologische productie als geheel mag geen mestoverschot veroorzaken, de mest van biologische dieren dient opnieuw in de kringloop te worden opgenomen via de plantaardige biologische productie.

Wetgeving

De totale hoeveelheid mest die per bedrijf wordt gebruikt, mag niet meer dan 170 kg N/jaar, ha of 2 GVE/ha bedragen. Voor slachtkippen betekent dit een maximum van 580 kippen per ha. Indien er teveel mest is, moet deze worden afgevoerd naar gecontroleerde biologische bedrijven. Indien nodig wordt de totale veebezetting verlaagd.

Bedrijf

Indien u het volledige bedrijf zou omschakelen, dient u voor de melkveehouderij (90 GVE) zo'n 45 ha voor te behouden. Momenteel gebruikt u 33 ha voor ruwvoederteelten, wat resulteert in een veebezetting van 2,7 GVE.

In totaal beschikt u over 60,30 ha, wat inhoudt dat u bij volledige omschakeling nog 15,3 ha ter beschikking heeft voor de slachtkippen. De maximale bio-norm van 2 GVE staat u in dat geval toe nog zo'n 8.800 slachtkippen te houden.

Zoals we later zullen zien biedt de huidige hokoppervlakte naar biologische normen ruimte voor 12.500 slachtkippen. Aangezien de buitenuitloop op uw bedrijf geen probleem vormt, en de melkveehouderij nog niet meteen zal worden omgeschakeld, kunt u beter een voldoende hokbezetting aanhouden. Dit ook met het oog op de nog lopende investeringslast.

Zelfs indien het volledige bedrijf zou worden omgeschakeld, vormt dit relatieve mestoverschot nog niet meteen een zwaar probleem. Andere biologische bedrijven, bvb champignon telers, zijn tot nader order vragende partij om bio-kippenmest af te nemen. Er mag dus worden aangenomen dat de komende tijd de afzet van mest nog niet meteen een probleem wordt, en dat dit ook kan aan relatief lage kosten.

7 Herkomst van de dieren

Wetgeving

De dieren moeten afkomstig zijn van biologische opfokbedrijven of zelf biologisch worden opgekweekt. Uitbroeden in broedkast mag.

Voor mestkuikens is het gebruik van traaggroeiende rassen verplicht. Vleeskippen worden pas ten vroegste na 81 dagen geslacht en zijn van een traag groeiend ras.

Hierop zijn enkele uitzonderingen :

Gangbare dieren die reeds aanwezig zijn op het bedrijf kunnen, na voorafgaande toestemming van het controleorganisme, omgeschakeld worden.

Indien er niet voldoende biologische opgekweekte eendagskuikens op de markt beschikbaar zijn mogen, bij het opzetten van een nieuwe ronde, gangbare mestkuikens worden ingebracht voor zover ze jonger zijn dan 3 dagen. Deze regel geldt tot 31/12/2003. Vanaf die leeftijd moet het pluimvee minimaal biologisch worden gehouden.

Bedrijf

In principe kan er momenteel geen probleem zijn : omschakelen aanwezige dieren, herbevolken met biologische eendagskuikens, of met gangbare eendagskuikens indien onvoldoende aanbod.

In de toekomst zal in elk geval wel moeten uitgekeken worden naar meer structurele oplossingen. Op termijn zullen biologische slachtkippenbedrijven moeten kunnen bevoorrad worden uit de biologische fokkerij, die met de best aangepaste rassen werkt. Bijzondere aandachtspunten hiervoor zijn een goede ziekte weerstand, biologisch gehouden moeder- en grootouderdieren, en slachtkippen die enerzijds traag groeien en anderzijds ook niet te vet worden.

8 Dierenverzorging

8.2 Gezondheidszorg

Wetgeving

De ziektepreventie zou de gezondheidsproblemen moeten beperken. Onbeperkt gebruik van homeopathische middelen, plantenextracten en sporenelementen worden toegestaan. Allopathische behandelingen mogen niet preventief worden toegepast en moeten uitzonderlijk blijven. Hierbij geldt een wachttijd die het dubbele is van wat traditioneel gebruikelijk is, met een minimum van 48 uren. De behandelingen moeten worden ingeschreven in het veeboek.

Inentingen en veterinaire behandelingen die wettelijk verplicht zijn, worden uiteraard toegelaten.

Praktijk

Preventieve maatregelen zullen uiteraard nooit alle problemen kunnen voorkomen. Toch kunnen een aantal gezondheidsproblemen met relatief eenvoudige middelen worden uitgeschakeld. Belangrijk is dat bij de toepassing van een (toegelaten) behandeling, het probleem niet als “afgedaan” te beschouwen, maar steeds na te gaan wat oorzaak en aanleiding kan geweest zijn. En in te grijpen!

Het strooisel in de mate van het mogelijke droog houden, en een goede ventilatie zonder tocht voorkomt veel problemen.

Bijzondere aandacht ook voor een gezonde en hygiënische buitenloop. Een “dubbel buitenbeloop” aanleggen is zonder meer aan te bevelen. Door wisselen van percelen kan de uitloop beter groen gehouden worden, wat de kans op infecties verkleint. Ook struikgewas en bomen op de uitloop lijken een positief effect te hebben.

Tot een leeftijd van 3 weken kan worden bijverwarmd tot 25°C. Nadien afbouwen tot 5 weken.

Tot slot van dit hoofdstukje gezondheidszorg mogen we niet vergeten dat de bezetting na omschakeling zeer sterk zal dalen, in dit geval zelfs terugvalt op de helft van de huidige bezetting. Stress-omstandigheden, maar ook het algemene stalklimaat spelen een belangrijke rol in de ziektedruk en de weerstand van de dieren. Ook de buitenloop draagt er toe bij dat u in zekere zin mag rekenen op sterke, relatief ziektebestendige kippen. Dit geldt des te meer indien u kuikens kunt betrekken uit biologische fokkerij.

8.2 Bijzondere zorgen

Snavelbranden en leewieken mogen in de biologische landbouw niet systematisch worden toegepast. Enkel in uitzonderingsgevallen, nl. indien dit voor de gezondheid of het welzijn noodzakelijk blijkt.

9 Huisvesting

Wetgeving

Er mogen maximaal 10 slachtkippen per m² (met een maximum van 21 kg levend gewicht/m²). Uitzondering : wanneer mobiele stallen worden gebruikt met ten hoogste 150 m² vloeroppervlakte, die 's nachts open blijven, mag de bezettingsgraad worden verhoogd tot 16 mestkippen, met een maximum van 30 kg levend gewicht per m².

Voor deze bezettingsnormen kan Blik tot 31/12/2005 afwijkingen aanvaarden als het gaat om bestaande gebouwen die voor 24/08/99 zijn gebouwd. De stallen moeten in dat geval wel voldoen aan de bezettingsnormen van het toen geldende lastenboek.

De totale nuttige oppervlakte van de stallen voor pluimvee voor de vleesproductie mag per productie-eenheid niet meer dan 1.600 m² bedragen. Afwijking mogelijk geval per geval tot maximaal 24/08/2005 voor gebouwen die voor 24/08/99 zijn gebouwd.

Per pluimveestal mogen niet meer dan 4.800 mestkuikens gehuisvest zijn. Afwijking mogelijk voor de ronde die opgezet is. Grotere stallen moeten een afscheiding hebben met minstens een houten wand.

De stal is voorzien van luiken met een totale lengte van tenminste 4 m per 100 m² vloeroppervlakte van de stal. Afwijkingen zijn ook hier mogelijk voor bestaande stallen.

In de stal moet ten minste 1/3 van de betrokken oppervlakte bestaan uit vaste bodem die voor éénderde bestrooid is met houtkrullen, stro, zand of turf.

Na elke ronde is er een sanitaire leegstand van 3 weken voor de stal verplicht.

Bedrijf

Met de huidige hokoppervlakte (1.250 m²) kunt u in principe 12.500 slachtkuikens huisvesten, of 6.250 kuikens per stal. U overstijgt daarmee de maximumnorm van 4.800 slachtkuikens per toom. Hoe dan ook zijn kleinere tomen aan te bevelen. U kunt dus best de stallen in twee delen, bvb door middel van een houten beschoot.

Voor het overige zullen de aanpassingen aan de stallen beperkt zijn. Hou rekening met de toekomstige stalindeling voor het aanbrengen van de uitloopluiken.

De eerste weken na het opzetten kunnen de kuikens op een beperkte oppervlakte van de stal worden gehouden, bvb door middel van houten schotten en/of zeilen, dit met het oog op verwarming, stroverbruik e.d. Naarmate de groei vordert wordt meer ruimte gegeven. Hou er wel rekening mee dat de ruimte die na verloop van tijd wordt bijgegeven zeker 's winters tijdig moet worden voorverwarmd vooraleer schotten worden weggehaald.

Ingestrooide stallen zijn ook in de gangbare slachtkippenproductie de norm. Gezien de graanteelt traditioneel tot het teeltplan behoort, beschikt u trouwens over voldoende eigen stro voor het strooien van de stallen.

10 Buitenloop

Wetgeving

Zodra de weersomstandigheden het toelaten moeten de kippen – gedurende ten minste één derde van hun leven - beschikken over een uitloop in open lucht, die grotendeels begroeid is en voldoende schuilmogelijkheden biedt. De mestkippen moeten vanaf de leeftijd van 6 weken overdag zonder onderbreking de mogelijkheid hebben om buiten te lopen.

Voor de mestkippen is de buitenloop met gewas bezaaid, met een maximale bezetting van 2.500 vleeskippen per hectare.

Voor deze bezettingsnormen kan Blik tot 31/12/2005 afwijkingen aanvaarden als het gaat om bestaande gebouwen die voor 24/08/99 zijn gebouwd. De buitenbeloop moet dan voldoen aan de bezettingsnormen van het toen geldende lastenboek.

Uitzondering : wanneer voor mestkuikens mobiele stallen worden gebruikt met ten hoogste 150 m² vloeroppervlakte, die 's nachts open blijven, mag de bezettingsgraad van de buitenbeloop worden verhoogd tot 2.5 m² per slachtkip (5.000 slachtkippen per hectare).

Na elke ronde is er een sanitaire leegstand van 6 weken voor de buitenbeloop verplicht.

Praktijk

De kippen lopen niet buiten in december, januari en februari.

De buitenbeloop is best met bomen en struiken begroeid als beschutting tegen de zon. Bij hoge temperaturen in de zomer zullen de kippen niet buitenkomen.

De overgang van stal naar buitenbeloop kan met zand worden bedekt.

Afrastering en aanplant van bomen en struiken brengen nogal wat kosten met zich mee. Toch loont dit zeker de moeite. Kippen zijn echte bosdieren die zich thuis voelen in (hoogstam)boomgaarden met hoge dichte hagen rondom.

Problemen met worminfecties en besmettingen kunnen voorkomen worden door te zorgen voor een dubbele uitloop (elk van beide minstens zo groot als voorgeschreven door het lastenboek) en regelmatig af te wisselen.

Bedrijf

Hoewel u voldoende gronden hebt die rechtstreeks aan uw bedrijf palen, zal de praktische uitwerking van de buitenuitloop niet eenvoudig zijn. Er werd gekozen voor een maximale stalbezetting met het oog op de nog lopende leninglast, maar dat betekent dat 4 tomen kippen die geconcentreerd op één plaats gehuisvest zijn, een vlotte toegang moeten kunnen krijgen tot 5 ha buitenloop.

Als u op dat moment wil werken met wisselpercelen, wordt het helemaal moeilijk.

U zou kunnen overwegen – eventueel na afschrijving van de stal de bezetting nog iets terug te nemen, bvb tot 4.800 kippen per hok, waarmee u meteen de toomlimiet haalt, extra

scharrelruimte vrijkomt in de stal, en u kunt omweiden. Financieel zal dit nu wellicht moeilijk haalbaar zijn.

De sanitaire leegstand van de buitenloop bedraagt zes weken, die van de eigenlijke stal drie weken. Dit vormt op zich niet echt een probleem. Na drie weken leegstand kunt u nieuwe kuikens in de stal brengen, en deze nog gedurende drie weken binnenhouden.

Aanleg buitenbeloop van gras/klaver

De bestaande weide zal worden ingezaaid met klaver. Voor de buitenbeloop is witte klaver aangewezen, hoewel soms rode klaver mee ingezaaid wordt. De rode klaver die sneller groeit, zorgt de eerste jaren voor productie en ruimt na enkele jaren de plaats voor de witte klaver.

- *Doorzaaien van witte klaver in grasland:*

Als men grasland heeft zonder klaver dan kan men de witte klaver doorzaaien met behoud van de zode. Dit is goedkoper en vanuit milieustandpunt meer verantwoord.

- *Voorwaarden aan de bodem*

Een goede bodemvruchtbaarheid is vereist inzake kalk, fosfor en kalivoorziening,

Kalkminnend	pH	>5
Fosfor	p-Al	30-40
Kali	K-getal	17-25

De beschikbaarheid van stikstof is zeer weinig bepalend.

- *Tijdstip doorzaaien*

Rekening houden met de droogte dus niet in volle zomer maar :

Geschiktheid

- maart, half april	++
- na eerste snede (indien vochtige periode volgt)	+
- augustus tot begin september	+

- *Vorbereiding perceel*

Voor het doorzaaien het perceel zeer kort beweiden of maaien.

- *Zaaizaad, rassenkeuze en hoeveelheid*

Rassen met zeker opbrengst vermogen : Alice, Aber Herald, Riesling

Hoeveelheid: 4 à 5 kg per ha is voldoende

Voor een optimale dosering : per volume-eenheid twee volume eenheden graszaad (BG3) bijmengen.

- *Techniek*

Om de klaver optimaal te introduceren moet de grasgroei zoveel mogelijk beperkt worden :

* bij open zode is wiedeggen en zaaien met kunstmeststrooier toepasbaar;

* bij dichte zode en minder gunstige omstandigheden is strokenzaaimachine aangewezen.

Zaaien met een doorzaaimachine brengt de zaden wellicht wat beter in contact met aarde door het maken van een zaigeultje in de zode. Er bestaat ook een rijenfrees-zaaimachine die strookjes freest waarin de zaden worden gebracht. Dit ligt nog het dichtst bij de klassieke vernieuwing en hiervan kunnen in uiteenlopende weersomstandigheden de beste resultaten worden verwacht. Bij deze wijzen van inzaai is het best om nog eens na te rollen.

- *Gebruik na doorzaaien*

Tot het moment van kieming (\pm 1 week) beweiden door jongvee, daarna 10 dagen niet laten betreden. Zonodig beregenen.

Daarna snel (om de 2 tot 3 weken) omweiden.

Na vestiging (6-8 weken na zaai) een licht maaisnede oogsten.

11 Voeder

11.1 Voedernormen

Wetgeving

Het voeder is afkomstig van biologische akkerbouwbedrijven, dus geteeld zonder chemische meststoffen noch gebruik van pesticiden.

Het is toegelaten maximaal 30 % van het voederrantsoen te maken uit omschakelingsvoerders afkomstig van percelen waar al ten minste één jaar geproduceerd worden volgens de biologische methode. Deze beperking tot 30 % is niet van toepassing indien de plantaardige producten in omschakeling afkomstig zijn van het eigen bedrijf. Het aandeel mag in dit geval tot 60 % worden verhoogd.

Indien onvoldoende voeders van biologische oorsprong op de markt beschikbaar zijn, kan men een beperkte hoeveelheid gangbare voeders gebruiken. Maximum 20 % gangbaar voeder per jaar met een maximum van 20 % op basis van de droge stof in het dagrantsoen. Aan het dagrantsoen voor pluimvee moet ruwvoeder, vers of gedroogd voer of kuilvoer worden toegevoegd.

Voor mestkippen tot een leeftijd van 4 weken mag dit verhoogd worden tot 35 % indien de dieren afkomstig zijn van de gangbare houderij.

Voor mestkuikens dient het in de mestperiode toegediende voedermengsel voor minstens 65% uit graan te bestaan.

De gangbare voeders die mogen gebruikt worden zijn beperkt tot : tarwegluten, maïsgluten, moutkiemen, bierborstel, getoaste sojabonen, lijnzaad, lijnzaadschilfers, aardappeleiwit, voederbiet, melasse als bindmiddel in mengvoerders, zeewier en niet geraffineerde levertraan.

Praktijk

De voederprijs ligt rond de 37 EUR/100 kg. De voederconversie ligt in de winter rond 2.97 en in de zomer rond 2.84.

Uit onderzoek blijkt dat het bewerken (breken, pletten,...) van de bijgevoerde tarwe geen voordeel bijbrengt. Het aandeel onbewerkte tarwe schommelt rond de 30 % van het rantsoen over de ronde heen. Dat van bewerkte tarwe 40 %. Het aandeel tarwe wordt in de loop van de ronde opgevoerd : bij bewerkte tarwe tot 70 %. De onbewerkte tarwe wordt naar het einde toe best afgebouwd tot 20 %.

11.2 Teeltplan en vruchtwisseling

Bedrijf

Naast de ruwvoederteelten voor de melkveehouderij en de buitenuitloop voor de kippen, beschikt u nog over ruim 22 ha akkerbouw. Volledige zelfvoorziening in voeder is hoe dan ook geen haalbare kaart.

Bovendien moet u er rekening mee houden dat u het aandeel kippenvoer in uw teeltplan niet onbeperkt kunt opdrijven. De biologische plantaardige productie vereist een ruime vruchtafwisseling, waarin maivruchten en hakvruchten elkaar afwisselen, een te dichte

opeenvolging van verwante gewassen dient vermeden, en regelmatig vlinderbloemigen worden ingepast (waar overigens ook wel “kippenvoer” tussenzit).

Bovendien behoudt u (o.m. om bedrijfseconomische redenen) ook best het huidige aandeel suikerbieten in uw bouwplan.

Het loont in elk geval de moeite om een deel van het voeder zelf te produceren, bvb de strooigranen die in de scharrelruimte worden bijgegeven, vergen geen extra bewerking. Per kg voeder dat u door biologisch geteelde strooigranen van eigen bedrijf kunt vervangen, bespaart u netto – na afrekening van het arbeidsinkomen voor de graanteelt – nog ruim 10 cent.

Het aandeel onbewerkte tarwe dat u naast biologisch mengvoer kunt voederen, dient naar het einde toe weliswaar afgebouwd, maar kan een tijdlang tot 30 % van het dagrantsoen uitmaken. 74 ton graan van het eigen bedrijf vormt een kostenbesparing van zo'n 7 338 EUR op jaarbasis, in vergelijking met de aankoop van alle voeders in de biohandel.

Uw huidig teeltplan akkerbouw bestaat uit 5,3 ha suikerbieten, 3 ha gerst en 18,8 ha tarwe. In biologische teelt kunt u de benodigde strooigranen produceren op 14 à 15 ha. Dit betekent dat u het huidige aandeel granen in uw teeltplan nog iets kunt beperken, en andere teelten kan invoegen (bvb erwten, luzerne, voederwortelen, ...).

Samen met de suikerbieten, de granen, maïs en grasland, kunnen deze nieuwe teelten leiden tot een ruime en veelzijdige vruchtwisseling. Wat dan weer een goede biologische bedrijfsvoering – ook in de andere bedrijfstakken mogelijk maakt.

Wat strooisel betreft, is zelfvoorziening haalbaar, maar uiteraard is dit afhankelijk van het aandeel granen in het teeltplan, en de hoeveelheid stro die u nodig heeft in de rundveehouderij.

Voor het overige wordt 's zomers ruim voorzien in de ruwvoernood van de kippen via de buitenloop. Maar wellicht kunt u ook nog bijproducten van de akkerbouw een meerwaarde geven dankzij het gescharrel van de kippen.

De vruchtwisseling vanaf de omschakeling kan er als volgt uitzien : maïs, graan, luzerne, luzerne.

11.3. Voederteelten

MAIS

Rassenkeuze

- snelle bodembedekking tegen onkruiden : goede jeugdgroei
- liefst vrij horizontale bladstand

Rassen : Luna, Mandigo, Melody, Agadir

Bemesting

- behoefte per ha :

	N	P₂O₅	K₂O
	220	80	225

of 50 ton stalmest per ha.

Zaaien

Er wordt meestal gekozen voor een verlate zaai (1-15 mei).

Reden

1. Geen ontsmetting van zaaizaad.
2. hogere temperaturen zorgen dat de kieming en opkomst sneller verlopen zodat kiemschimmels en vogels minder kans krijgen om schade aan te richten.
3. mogelijkheid tot maken van vals zaaibed.
4. betere beschikbaarheid van stikstof en fosfaat in later stadium.

Bij minder gunstige verwachtingen, dichter zaaien (+/- 110.000 zaden/ha).

Zaaidiepte: 5-6 cm.

Onkruidbestrijding

- vals zaaibed
- vooropkomst wieden
- tijdens opkomst tot 5-10 cm : geen bewerkingen
- daarna : wieden, schoffelen (+vingereg), aanaardend schoffelen
- handwerk : 0-50 uren/ha

Ziekten en plagen

- In beperkte mate fritvlieg en ritnaalden

Oogst

- 14.000 kg ds/ha (snijmais)
- 8.000 kg ds/ha (CCM)

GRAAN

Rassenkeuze

- resistentie tegen gele en bruine roest, meeldauw en afrijpingsziekten.
- strolengte en stevigheid (halmverkorters zijn verboden).
- bladrijckdom i.v.m. onkruidbestrijding (geschiktheid als dekvrucht).
vb. : Minaret, Renard,...

Bemesting

- afhankelijk van de voorvrucht : niet na hakvrucht of vlinderbloemigen.
- hoe meer N hoe meer stro.
- behoefte per ha : 180 N, 70 P2O5 en 225 K2O
- eventueel bijbemesten met 600 à 700 kg haarmeel/ha.

Zaaien

- tijdstip : wintertarwe : nov – dec (i.v.m. onkruidbeheersing en luizen)
 zomertarwe : feb – mrt (i.v.m. luisaantasting)
- geen ontsmet zaad. Vlotte kieming en opkomst zijn belangrijk dus niet te diep zaaien.
- extra zaaizaad (10-20 %) tegen uitval bij onkruidbestrijding door wieden : 175 à 200 kg.
- zaaiafstand : kleiner bij wintergranen

Onkruidbestrijding

- laat ploegen en zaaien : tegen herfstkiemers
- voorjaar : wiedegeen 2 weken voor het sluiten van het gewas.
- verwijderen wortelonkruiden : 10-15 uur handarbeid/ha.
- Schoffelen : selecter van het gewas
- eventueel ondervrucht (witte klaver) inzaaien (eind mei).
- stoppelbewerking na oogst tegen onkruid volgend jaar.

Gewasbescherming

- laag N-niveau (tegen Fusarium)
- kiemplant stadium zo kort mogelijk dus ondiep zaaien.

Oogst

- vroeger dan gangbaar omdat er snellere afrijping is a.g.v. lager stikstof niveau.
- Wintertarwe : 4,5 à 7 ton.
- Zomertarwe : 4 a 5.5 ton.

LUZERNE

Algemeen

- werkt structuurverbeterend
- wordt in eigen groei geremd door storende lagen en natte ondergrond
- optimaal : hoge pH (7 of hoger), zure gronden : ongeschikt
- bindt veel stikstof

vb. een driejarige teelt kan totaal 1.100-1.400 kg N/ha binden. Een groot deel daarvan wordt met het gewas afgevoerd. De nalevering aan een volggewas varieert tussen 100 en 170 kg N/ha, verspreid over drie jaar. Het grootste deel komt vrij in het eerste jaar na onderploegen

Bemesting

- luzerne onttrekt 7,5 kg P₂O₅ en 35 kg K₂O per ton product
- hoge kali-onttrekking (kan probleem zijn op gronden met een laag K-getal)
op gronden waar nog nooit luzerne heeft gestaan : enten van de bodem met bijpassende rhizobiumstam noodzakelijk

behoefte per ha :	N	P₂O₅	K₂O
	300	100	350

ruime stalmest bij aanleg, drijfmestgift of stalmest in groeiaren

Rassenkeuze en zaaien

vóór zaaien : keuze voor voorjaarszaai met of zonder dekvruchten en voor nazomerzaai

- nazomerzaai : kans op veronkruiding (muur) + kans op uitvriezen
- uiterlijke zaaiperiode : eerste helft van augustus
- voorjaarszaai : (half maart – half april) : kan de ontwikkeling traag zijn
- veld sneller bedekken : haver of alexandrijnse klaver mee gezaaid worden (resp. 20 en 5 kg/ha)
- zaaien in rijen op 8-25 cm; ook breedwerpige zaai mogelijk
- +/- 30 kg zaaizaad nodig per ha.
- met graszaaimachine op 1-2 cm diepte.

inoculeren van rhizobium (N-fixerende bacterie) : via zaad
+ combinatie mogelijk met prillen van zaad als de teelt op licht zure gronden plaats vindt
prillen van zaad = met behulp van een stijfselpapje wordt CaCO₃ aan het zaad gehecht

rassenkeuze : zeer beperkt, grondsoortafhankelijk, op zoek gaan naar vlotte verteerbaarheid

Onkruidbestrijding

- binnen vruchtwisseling : luzerne werkt zelf **onkruidonderdrukkend**; sterkst in het tweede jaar van de teelt
- in begin van de luzerneontwikkeling : onkruiden kunnen met wiedegegen en eventueel schoffelen goed bestreden worden
- op lichtere gronden: kan vergrassing optreden, vnl. in derde jaar

Ziekten en plagen

- niet groot
- bladrandkevers overwinteren in luzerne
- topvergelingsvirus : kan gevaarlijk zijn voor in de buurt staande veldbonen
- klaverkanker en stengelaaltje : kunnen door vruchtwisseling voorkomen worden (1:4)
- bladvlekkenziekte : door tijdig maaien beperken voorkomen infectie van volgende snede

Oogst

- beste maaitijdstip : begin bloei (10-25% bloei)
- bij te vroeg maaien : uitputting van het gewas (onvoldoende reserve)
- bij te laat maaien : teruglopen van voederwaarde risico beschadiging uitlopers onderaan de stengel
- maaien met vingerbalk of met een schotelmaaier (eventueel met verhoogde schotels)

algemeen : tweejarige luzerneteelt gebruikelijk

eenjarige teelt : onvoldoende onkruidonderdrukking, wortelonkruiden zijn dan nog niet volledig uitgeput

driejarige teelt: opbrengst loopt terug en vermindert de onkruidonderdrukkende werking

- na voorjaarsinzaai : kan 2 maal gemaaid worden
in het volgende jaar : 3 maal
- luzerne moet goed hersteld de winter in gaan
- afbraak van organische stof beïnvloeden : door de stoppel meer of minder te bewerken
- opbrengst: gemiddeld : 10.000 kg DS/ha
- 750-800 VEM/kg DS
- 40 g DVE en 50 g OEB per kg DS

12 Arbeidsbehoefte

Er mag worden van uitgegaan dat een productiecapaciteit van 15.000 slachtkippen naar arbeidsbehoefte toe gelijkstaat met 1 volwaardige arbeidskracht.

De door het lastenboek opgelegde termijnen (minimale slachtleeftijd en sanitaire leegstand) beperken het aantal rondes tot hooguit 3,6. De jaarproductie bedraagt per volwaardige arbeidskracht dus ongeveer een 50.000 kippen.

Na omschakeling kunt u in principe een jaarproductie halen van 43.000 à 44.000 slachtkuikens, afhankelijk van de uitval. Op 3 % uitval mag u toch wel rekenen. Deze jaarproductie vergt de arbeid van 0,87 VAK.

De leefbaarheidsnorm (referentie-inkomen) die o.m. voor Vlif-steun wordt gehanteerd, brengt de arbeidskost op 23 fr per geproduceerde slachtkip.

13 Bedrijfseconomische aspecten

De afschrijving, de rente en het onderhoud voor de pluimveestallen bedraagt vandaag op uw bedrijf 18 840 EUR. In de slachtkippenhouderij zijn de kosten voor het aanpassen van de gebouwen relatief beperkt (compartimentering, uitloopluiken).

Wel dient u rekening te houden met aanzienlijke kosten voor afrasteringen e.d. Afhankelijk van wat u met de buitenuitloop precies wil aanvangen (aanplantingen, extra schuilmogelijkheid e.d.) kunnen de kosten sterk verschillen. Wij hebben hier de kosten globaal begroot op 6 820 EUR, af te schrijven op 5 jaar (+ rente 5 %).

Algemene gegevens

Afleverleeftijd : 81 dagen.

Aflevergewicht : 2.25 kg.

Groei : 26 gr/dag.

Voederomzet : 3

Uitval : 3%

Kosten per slachtkip in euro

Aanschaf kuiken :	0,37
Rente levende have (3%) :	0,01
Voer : aangekocht	1,59
Strooigraan :	0,44
Stro : zelfvoorziening	0,00
Gezondheidszorg :	0,25
Water, gas, elektriciteit :	0,32
Kosten controle :	0,04
Overige kosten :	0,05
Huisvesting :	0,42
Kosten buitenuitloop :	0,03

Kosten per opgezette kip 3,53

Netto kosten per afgeleverde kip 3,63

Arbeid 0,57

Kosten per kip inclusief arbeid: 4,20

Kostprijs per kg inclusief arbeid: 1,87

In deze kostprijsberekening werd de arbeidskost mee verrekend. Concreet betekent dit dat, indien u een verkoopprijs kunt bedingen van om en bij de 1,90 EUR, niet alleen de productiemiddelen, maar ook uw arbeidsinkomen daarmee betaald wordt.

14 Omschakeling

14.1 Omschakeling dieren

Om vlees onder de aanduiding “biologisch” te mogen verkopen, moeten de dieren minstens 10 weken worden gevoederd, gehuisvest en veterinaire behandelingen ondergaan volgens de biologische productiemethoden.

14.2 Omschakeling grond

De omschakelingsperiode voor weiden en buitenbelopen wordt 1 jaar (uitzondering mogelijk tot 6 maanden). Voedergewassen moeten aan de normale omschakelingsperiode voldoen van 2 jaar.

14.3 Volledige omschakeling bedrijf

Bij volledige (plantaardig én dierlijk) omschakeling van het bedrijf is de omschakelingstermijn 24 maanden. Alle regels voor de dieren moeten worden gerespecteerd. Het verbruik, na het begin van de omschakeling, van de nog niet-biologische op het bedrijf geproduceerde diervoeders wordt toegelaten.

15 Afzet

Vleeskippen worden pas ten vroegste na 81 dagen geslacht en zijn van een traag groeiend ras.

Bij verkoop aan de groothandel heeft u geen slachtkosten, en voor vrij grootschalige producties – naar huidige bionormen hoort uw bedrijf daar duidelijk bij – is dit zowat de enige mogelijkheid.

Momenteel draait de verkoopprijs zo ongeveer rond de kostprijs die we volgens onze begroting op uw bedrijf mogen verwachten. Heel wat bedrijven schrijven momenteel een huisvesting af die een stuk duurder is, waardoor een omschakeling naar de lagere stalbezetting die het biolastenboek eist, al snel leidt tot een kostprijs van 2,50 EUR en meer per slachtkip.

Een alternatief voor de verkoop aan de groothandel is de afzet via thuisverkoop, bijvoorbeeld op bestelling. Uiteraard heeft u in dat geval wel slachtkosten, die vaak hoog kunnen oplopen (2,00 EUR/dier). De verkoopprijs op de hoeve bedraagt 6,20 à 6,50 EUR. Doorgaans wordt in dat geval wel gewerkt met iets zwaardere kippen (2,8 à 3 kg).

Afgezien van problemen met vervetting, leidt de minimale slachtleeftijd van 81 dagen ook tot vrij grote gewichtsverschillen tussen de dieren. Kleinschalige verkoop rechtstreeks aan consument of kleinhandelaars van de zwaardere dieren kan hier mogelijks een oplossing bieden.

16 Samenvatting

Veestapel

Het is niet uw bedoeling het huidige kippenbestand in te passen tussen de regels van het biologisch lastenboek. U wil in tegendeel een biologische kippenproductie gaan uitbouwen, gericht op kwaliteit, met verantwoorde mestafzet en in de mate van het mogelijke ook een stuk eigen voederverzorging. U zal nog 12.500 kippen kunnen houden.

Huisvesting

De huidige stallen zijn inderdaad de limiterende factor waardoor u nog 12.500 kippen kan houden.

Bemesting/mestafzet

Er zal gepoogd worden de productie zoveel mogelijk grondgebonden te maken binnen de grenzen van het eigen bedrijf. De mest van de kippen zal worden afgezet op de bedrijfsgronden. Zelfs indien het volledige bedrijf zou worden omgeschakeld, vormt dit relatieve mestoverschot nog niet meteen een zwaar probleem.

Voederaankoop

Een aandeel eigen voeder kan het financiële resultaat aanzienlijk verbeteren, waardoor de lagere bezetting niet enkel uit een meerprijs voor het bioproduct dient gehaald, maar voor een stuk kan worden verhaald op kostenbesparing. Doel is (een deel van) het voeder voor de kippen in de eigen akkerbouw te produceren.

Teeltplan

Eigen voederverzorging vereist uiteraard dat u ook de plantaardige productie dient om te schakelen, maar uiteindelijk heeft u de tijd, en kunt u stap voor stap de omschakeling maken. Het is niet uitgesloten dat ook de melkveehouderij op termijn volgt. Maïs, granen en luzerne zijn te overwegen.

Arbeid

De arbeid voor de biologische slachtkippen zal rond de 0.9 VAK liggen.

Afzet

Afzet via de groothandel is mogelijk.

Bedrijfseconomie

In de slachtkippenhouderij zijn de kosten voor het aanpassen van de gebouwen relatief beperkt (compartimentering, uitloopluiken).

Tot slot

De weg om uw bedrijf om te schakelen naar biologische productie, ligt voor u. Met dit bedrijfsontwikkelingsplan hebben wij getracht enige wegwijzers uit te zetten.

Gaandeweg is gebleken dat de omschakeling van een kapitaals- en arbeidsintensieve bedrijfstak, die vaak onmogelijk wordt geacht, in dit geval toch wel mogelijk blijkt, omdat slechts beperkte bijkomende investeringen nodig zijn, de afschrijvingen van investeringen uit het verleden meevallen en u ook over ruim voldoende grond beschikt, die tevens in voldoende oppervlakte rechtstreeks aan de stallen paalt.

Uiteraard kan een plan als dit u weinig zekerheden geven. Waar in andere sectoren voor omschakeling naar biologische productie reeds enige ervaring is op een vrij grote groep van bedrijven, moeten in sectoren zoals de kippenhouderij nog veel veronderstellingen worden gemaakt.

Een aantal zaken kunt u zonder veel moeite zelf natrekken, zodra u een aantal beslissingen heeft genomen, bvb i.v.m. de afzet, de prijs, de kostprijs van de investeringen.

Voor het overige zult u tijdens de omschakeling veel nieuwe ervaring moeten opdoen. Ervaring die op dit moment nog niemand heeft, of slechts enkele kippenhouders. Maar daarin ligt tenslotte een schitterende uitdaging, die u – met de vakkennis en de ervaring uit uw huidige bedrijfsvoering op de achtergrond – zeker tot een goed einde zult brengen.

BIJLAGE : Nuttige adressen

***) Vlaamse Gemeenschap**

Administratie Land- en Tuinbouw

Adeling land- en tuinbouwvorming

Cel biologische landbouw

Leuvenseplein 4

1000 Brussel

Contactpersonen Ann Theunissen/ Marie Verhassel

tel. : 02/553.63.90 – 02/553.63.76

fax. : 02/553.63.60

E-mail : Ann.Theunissen@ewbl.vlaanderen.be ; Marie.Verhassel@ewbl.vlaanderen.be

***) Erkende controle-organismen**

Blik vzw

Bart Maes - Statiestraat 164 B - 2600 Berchem

Tel. 03/287.37.50 - Fax 03/287.37.51

Ecocert sprl

Blaise Hommelen -

Chemin de la Haute Baudecet, 1 -

1457 Walhain

Tel. 081/60 03 77 - Fax 081/60 03 13

***) Voorlichting, advies en vorming**

BIO consult cvba

Adviesbureau voor bedrijfsontwikkeling biologische landbouw en omschakelingsbegeleiding biologische landbouw

Wim Govaerts - Tolhuis 14A - Tongerlo

Tel. 0477/77 46 95 - Fax 03/287 37 71

BLIVO vzw

Biologische Landbouw

Instituut voor voorlichting en onderzoek

Peter Brattinga - Statiestraat 164 C - 2600 Berchem

Tel. 03/287.37.70 - Fax 03/287.37.71

Boerenbond

Omschakelingscursus en omschakelingsbegeleiding biologische landbouw

Ignace Deroo - Diksmuidsestwg 406/4

8800 Roeselare

Tel 051/26.03.85 - Fax 051/26 03 89

Landwijzer vzw

2 jarige beroepsopleiding biologische landbouw

Michel Mouton - Statiestraat 164 D

2600 Berchem

Tel. 03/287.37.77 - Fax 03/287.37.71

PCBT vzw

Proefcentrum voor de biologische teelt
Lieven Delanote - Ieperseweg 87
8800 Beitem
Tel. 051/26 14 45 - Fax 051/24 00 20

Vlaams Agrarisch Centrum vzw

Omschakelingscursus en omschakelingsbegeleiding biologische landbouw
Filippe Van De Craen
Ambachtsweg 20
9820 Merelbeke
Tel. 09/252 59 19 - Fax 09/252 40 66